

Metatekstualni elementi u romanu Admiralski stijeg Ivana Katušića

Debeljak, Jasmina

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:149862>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Jasmina Debeljak

Metatekstualni elementi u romanu *Admiralski stijeg* Ivana Katušića
(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Jasmina Debeljak
2107993315024

Metatekstualni elementi u romanu *Admiralski stijeg* Ivana Katušića
DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost
Mentor: doc. dr. sc. Sanja Tadić-Šokac

Rijeka, 24. svibnja 2018.

Sadržaj

Sažetak	0
1. Uvod	1
2. Biografija Ivana Katušića	2
3. Novopovijesni roman	4
3.1. Svjedok.....	7
4. Metatekstualnost	11
4.1. Termin i opis	11
4.2. Definicija metatekstualnosti	11
4.3. Oblici metatekstualnosti	12
4.3.1. Otvoreni oblici metatekstualnosti.....	13
4.3.2. Aktualizirani oblici metatekstualnosti.....	14
5. Metatekstualnost u romanu <i>Admiralski stijeg</i> Ivana Katušića	16
5.1. Otvoreni oblici dijegetske samosvijesti	16
5.1.1. Priča u priči (<i>mise en abyme</i>)	16
5.1.2. Ironija	17
5.1.3. Alegorija.....	20
5.2. Otvoreni oblici lingvističke samosvijesti	21
5.2.1. Dokument	22
5.2.2. Umetnute napomene, bilješke, opaske	25
5.2.3. Citirani fragmenti	27
5.2.4. Umetnuta pisma	28
6.3. Aktualizirani oblici dijegetske samosvijesti	29
6.3.1. Detektivska priča.....	30
6.3.2. Memoari i kronika	31
6.3.3. Erotika	33
7. Zaključak	35
8. Popis literature	37

Sažetak

Admiralski stijeg Ivana Katušića je roman objavljen posthumno, 1987. godine. Roman određujem kao novopovijesni, nastao upravo prema ustaljenoj skici kao i ostali novopovijesni romani; ubacivanjem fiktivnih likova i događaja u dobro poznati, činjenični, povijesni okvir.

Roman *Admiralski stijeg* ističe se obiljem metatekstualnih elemenata koji imaju svoju svrhu, a koju je čitatelj prisiljen uočiti i rastumačiti. Upravo će metatekstualni elementi biti detaljno analizirani u ovom radu s ciljem objašnjavanja metatekstualnosti općenito te njene interpretacije u romanu *Admiralski stijeg*. Osim toga, metatekstualnost se raščlanjuje na otvorene i aktualizirane oblike dijegetske, tj. lingvističke samosvijesti te opisujem ostvarenje svakog pojedinog oblika u djelu Ivana Katušića.

Osim toga, objasnit ću metatekstualnost kao pojam te objasniti stajališta književnih teoretičara koji se zanimaju za ovo područje. Diplomski je rad strukturiran na način da je u prvom poglavlju iznesen uvod u središte njegova zanimanja. Prije same analize Katušićeva romana, u drugom je poglavlju iznesen književni opus Ivana Katušića. Nadalje, u trećem su poglavlju iznesene glavne karakteristike novopovijesnog romana te *Admiralski stijeg* kao novopovijesni roman. Područje je interesa u četvrtom poglavlju objašnjenje pojma metatekstualnosti te stajališta književnih teoretičara. Neki od stručnjaka koji proučavaju metatekstualnost i njezinu pojavnost u književnim djelima, a spominju se u ovom radu su Linda Hutcheon, William H. Gass te Patricia Waugh. Peto se poglavlje ujedno može smatrati najvažnijim poglavljem ovog rada. U njemu je iznesena detaljna analiza samog romana Ivana Katušića *Admiralski stijeg* te uočeni metatekstualni elementi, što i je krajnji cilj i svrha ovog rada. Svaki od metatekstualnih oblika opisan je zasebno, objašnjena je njegova svrha te je temeljito potkrepljen citatima iz knjige *Admiralski stijeg*. U završnom je poglavlju sumirano sve prethodno napisano u radu te vlastiti zaključci vezani uz navedenu tematiku.

Ključne riječi: metatekstualnost, novopovijesni roman, *Admiralski stijeg*, Ivan Katušić

1. Uvod

U ovom će radu biti uočeni i pobliže objašnjeni metatekstualni elementi u romanu *Admiralski stijeg* (1987.) Ivana Katušića. Štoviše, cilj je rastumačiti ostvarenja metafikcije na dijegetske i lingvističkoj razini te uočene elemente potkrijepiti citatima iz samoga djela.

S obzirom da *Admiralski stijeg* pripada vrsti novopovijesnog hrvatskog romana, obvezno je osvrnuti se na obilježja upravo takvoga romana. Novopovijesni romani donijeli su novitet i osvježenje u književnost. Njihova glavna karakteristika svakako je, kako i samo ime govori, novo shvaćanje povijesti. Pod sugestijom autora, čitatelji počinju drugačije tumačiti povijest. Njezina interpretacija ne ovisi više o utemeljenim činjenicama, a čitateljev odnos prema takvome romanu postaje sumnjičav. Također, povijest se ne promatra kao *učiteljica života* koja nam donosi pouke za budućnost.

Isto se može primijetiti i u romanu *Admiralski stijeg*. Upravo neautentičnost većine dokumenata u romanu nagovještava nesigurnost u vjerodostojnost tumačenja povijesti. U ovakvim se romanima isprepliću fikcija i faksija, a metatekstualnim se elementima nastoje ovjeriti obje. Jedna stvarna činjenica, ona o potonuću broda *Viribus unitis*, uzeta je kao temelj na kojem se gradi priča sa svrhom zabavljanja čitatelja.

Ovaj je roman metatekstualno organiziran, a upravo je zbog toga neophodno pojasniti samu metatekstualnost, tj. odnos između tekstova i kako se metatekstualnost tumači, na primjeru ovoga romana. Također, osim same definicije i razjašnjenja metafikcije kao takve, pojašnjeni su i oblici metafikcije te njihova implementacija u tekst. Prema Lindi Hutcheon razlikujemo otvorene i aktualizirane oblike ostvarivanja dijegetske, tj. lingvističke samosvijesti. U romanu *Admiralski stijeg* uočeni su, objašnjeni i citatima potkrijepljeni ti oblici ostvarivanja metatekstualnosti.

2. Biografija Ivana Katušića

Ivan Katušić rođen je u Omišu 25. prosinca 1923. godine. Bio je pripovjedač, romanopisac i publicist. Diplomirao je 1956. godine na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Od 1961. do 1969. godine bio je zaposlen u Croatia-filmu, dok je član uredništva časopisa *The Bridge* (Most) bio od 1972. do 1976. godine. Preminuo je 6. studenoga 1985. godine. u Splitu.

Ivan Katušić je prerano preminuli hrvatski književnik koji je za života objavio šest knjiga, među kojima i dva romana u tridesetak godina bavljenja književnim radom. Posrijedi je pisac regionalne pripadnosti, tj. slikar i kroničar užeg zavičaja: *Dalmacija je bila i ostala glavni izvor njegova pripovjedačkog nadahnuća* (Nemec, 2003: 78). Godine 1955. objavio je pripovijetke pod naslovom *Novele* u kojima pokazuje zainteresiranost za tematiku dalmatinskog mjesta i njegova čovjeka. Roman *Kontinenti se sastaju* objavljen je 1959. godine u kojemu je, također, u središte zbivanja stavljen mali čovjeka iz dalmatinskog mjesta i nastoji se što više prodrijeti u duševno stanje svojih junaka. U spomenutom je romanu iznio tešku sudbinu dalmatinskih iseljenika *s dobrim osjećajem za apsurdnost ljudskih egzistencija* (Prosperov, Novak, 2003: 420). U romanu je grad Osinjak predstavljen kao najsigurnije mjesto na svijetu, a upravo iz njega odlaze "izgubljeni sinovi", da bi na kraju umrli na području tog najsigurnijeg mjesta, Osinjaka. Za taj roman Pavletić iznosi kako se *dobro služi anegdotama, postiže poluozbiljan, pomalo podrugljiv ton, ali bez nepotrebnog otezanja i nagađanja; sam se upleće u tekst bilješkom ili komentarom.* (Pavletić, 1965: 648).

Šicel, Ivana Katušića, također u *Pregledu novije hrvatske književnosti* spominje kao pisca koji u središte zbivanja stavlja malog čovjeka: *Ivan Katušić nastavlja se na one pisce koji u fokus svojih razmatranja uzimaju malog čovjeka iz dalmatinske provincije, nastojeći, naročito u posljednje vrijeme, što više prodrijeti u psihu svojih junaka i adekvatno tome, modernizirati svoj izraz.* (Šicel, 1979: 184). U romanu je *Admiralski stijeg* u središtu stavljen ambiciozni istražitelj Maksimilijan Lantina, ali istovremeno propali umjetnik, pjesnik i student, a njegova se duševna stanja najbolje očituju iz iznesenih mišljenja svjedoka koji su sudionici u istrazi razotkrivanja istine o potonuću broda.

Nadalje, godine 1964. Katušić objavljuje pripovijetke *Osinjak*, knjigu putopisnih feljtona *Treba putovati – ne treba živjeti* objavljuje 1966. godine. Monografija *Vječno progonstvo*

Nikole Tommasea, tiskana je 1975. godine. U njoj iznosi znanstvenu potragu za životnim i društvenim okolnostima dalmatinskog, velikog lingvista, romanopisca i pjesnika Šibenčanina Tommasea. Povijest je dalmatinskih Talijana, Ivan Katušić iznio u romanu *Dalmacija, stara Dalmacija*, objavljenom 1979. godine. Zato Proserpov Novak u *Povijesti hrvatske književnosti* ističe: *Nema hrvatskog književnika koji je s više intelektualne angažiranosti i suosjećanja opisao teški položaj dalmatinskih Talijana (...)* (Prosperov, Novak, 2003: 420).

Navedene pripovijetke, romani, knjiga putopisnih feljtona te monografija pokazuju širinu Katušićeve književne radoznalosti od pripovjedaka i romana u kojima su u središtu zbivanja realistični opisi dalmatinskog mjesta i njegova čovjek s naglaskom na duševno stanje junaka do subjektivno intonirane monografije.

Dubravko Jelčić se u djelu *Povijest hrvatske književnosti* osvrnuo na djelovanje Ivana Katušića: *Katušić je bio pjesnik svoje omiške (malo)gradske sredine, koju gleda i doživljava «pročišćenu» kroz filter osobne optike. Pripovjedač realističke namjere, potpomognut oštrim psihološkim sondama i ilirsko-ironičnim opaskama.* (Jelčić, 2004: 323). Da je Katušić bio pjesnik naklonjen svojoj omiškoj sredini potvrđuje i činjenica da je u romanu *Admiralski stijeg* glavni junak odnosno osumnjičenik za potapanje broda *Viribus Unitis*, Vicko Viribus, rodnom iz Omiša baš kao i sam Ivan Katušić. Ironične su opaske također prisutne u romanu *Admiralski stijeg* o čemu će biti više spomenuto u daljnjem radu.

Roman je *Admiralski stijeg* objavljen nakon Katušićeve smrti, 1987. godine. U romanu se Katušić koristio *tehnikom kolažiranja dokumentiranih dokaza i fikcionalnih dijelova* (Prosperov Novak, 2003: 421). Iznosi se povijesna priču o habsburškoj topovnjači *Viribus unitis* koju su 1918. godine potopili Talijani u pulskoj luci, netom prije nego što su je u vlasništvo trebali preuzeti slavenski mornari. Ako ovom romanu određujemo žanr, onda ga svrstavamo među novopovijesne romane pa će u daljnjem tekstu najprije bit govora o novopovijesnom romanu.

3. Novopovijesni roman

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća, povijesni roman vraća se na romanesknu scenu kao vrlo zastupljena i utjecajna podvrsta suvremenog hrvatskog romana. Jasno, ne radi se o histiografskoj fikciji kakvu je u 19. stoljeću predstavio August Šenoa. Krešimir Nemeć u *Povijesti hrvatskog romana III.* iznosi nekoliko karakteristika novopovijesnog romana. Kao prvo, predstavlja novopovijesni roman kao stari žanr u novom ruhu. Stari je žanr doživio u suvremenim interpretacijama nove mijene i interpretacije sukladne promjenama u poimanju povijesti (Nemeć, 2003: 265). Kako su se mijenjala shvaćanja povijesti, mijenjala se i koncepcija povijesnog romana.

Smatra se kako između pisanja povijesti i pisanja romana gotovo i nema razlika. Obje aktivnosti su intertekstualne jer upotrebljavaju tekstove prošlosti unutar vlastitog kompleksa tekstualnosti. Povijest i literatura većim dijelom izmišljaju i sastavljaju povijest nego što je otkrivaju. Iz toga proizlazi da je novopovijesni roman više zakupljen problemom tekstualnosti našeg znanja o povijesti nego težnjom za autentičnošću, tj. posredničkim karakterom teksta, posrijedi je *iskustvo posredovano jezikom* (Nemeć, 2003: 266 str.).

Novopovijesni roman odlikuje i povratak apokrifnosti, tj. postupak falsifikacije poznatih povijesnih činjenica. Tim postupkom pisci naglašavaju neodređenost i nepouzdanost povijesne građe koja je varljiva i podložna različitim interpretacijama. Cilj je ovakvog pisanja bio izazvati nesigurnost i nedoumicu kod čitatelja te ga natjerati na preispitivanje poznatih činjenica. Još je jedna karakteristika novopovijesnog romana, a odnosi se na predstavljanje glavnih likova kao svakidašnjih ljudi za razliku do tada prisutnih junaka (nacionalnih junaka, uzoritih vitezova, mudrih muževa) (Nemeć 2003: 267). Sada se u središtu radnje nalaze tako zvani "slabi likovi", ljudi s vrlinama i manama, daleko od bilo kakve idealizacije.

Cvjetko Milanja se u svojoj knjizi *Hrvatski roman 1945.- 1990. (Nacrt moguće tipologije hrvatske romaneskne prakse)* prvo dotiče samog hrvatskoga termina novopovijesni roman. Iznosi da je termin hrvatski novopovijesni roman precizniji i primjereniji od pojma novohistorički prema novi historizam. Nadalje su važna tri pitanja koja se navode unutar novopovijesnog hrvatskog romana osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća. Prvo se pitanje tiče filozofije povijesti, koju dotični žanr implicira ili se pak na njoj temelji. Drugo je pitanje književno definirano, a odnosi se na izvedbeni plan koncepcije povijesti i korištenje

historiografije. Treće je pitanje postmodernističke naravi koje obuhvaća književnu i povijesnu stranu problema (Milanja 1996: 100).

Prema Milanji razlikujem dvije varijante poimanja povijesti. Jedna je *teološka* u koju spadaju ne samo deističke inačice, već i evolucionističko-pozitivističke ideje progresa, eminentno modernističke koncepcije, pa dakle i Kantova i Hegelova tradicija. Druga je *neteološka* koja brani tezu o množini povijesnih alternativa, što znači da se nije moralo *baš tako* dogoditi. (Milanja 2003: 104).

Nadalje, Cvjetko Milanja navodi razlike poimanja povijesti u romanesknoj praksi 19. stoljeća (*šenoinski model* romana) i romanima 20. stoljeća (kao predstavnike romaneskne prakse 20. stoljeća uzima Aralicu i Fabria). Kod *šenoinskog modela* romana povijest se predstavlja kao uzorita, poučna i uljepšana (monumentalističko ili idealističko poimanju povijesti), a u romanesknoj je praksi 20. stoljeća ona neuljepšana, neuzorita, mračna te negativna (neteološko poimanje povijesti). U šenoinom se povijesnom romanu priča i naracija ne mogu zamisliti bez historiografskog sloja. Historiografski je sloj u njegovim romanima osnovica, dok kod Aralice i Fabria priča može egzistirati bez njega. Za Šenou povijest "priča" priču te je ona središte te priče. Aralica povijest koristi samo kao jedan od mnogobrojnih rekvizita prilikom iskazivanja poruke, povijest koristi kao neku vrstu dekoracije. Milanja spominje i roman *Vuci* u kojemu također nema prevlasti povijesti, odnosno historiografskog sloja. U romanu se lik Frankopana predstavlja kao reprezentativna ličnost, ali on više nije bezostatno uzorita ličnost.

Julijana Matanović u članku *Hrvatski novopovijesni roman* također spominje povijesni roman *Vuci* Milutina Cihlara Nehajeva koji je u većini književnopovijesnih tekstova opisan kao otklon od *šenoinske tradicije* u poimanju povijesti. Roman je iz 19. stoljeća u kojem iščitavamo karakteristike današnjeg novopovijesnog romana ili romana o povijesti. *Modernističke karakteristike* koje Julijana Matanović navodi jesu: psihološko produbljivanje likova, ulančavanje pojedinačnih scena što odudara od jedinstvenog pripovjedačkog slijeda, isprekidane i eliptične rečenice nanizane jedna na drugu. Glavni je akter običan čovjek sklon slabostima i manama: bijesan, sumnjičav, zaljubljen i kao takav definiramo ga kao slabog junaka Matanović, 1995: 101).

Sve do Nehajeva se povijest tumačila kroz monumentalističko poimanje, a toj koncepciji pripada kao što je i spomenuto *šenoinski model* romana u kojem su reprezentanti markantne ličnosti. Takvo je poimanje zamijenila postmodernistička neoteološka koncepcija prema kojoj se povijest poima kao neuljepšana, negativna, mračna što uključuje još stradanje, opomenu ili zlo. Takvom je promjenom koncepcija poimanja povijesti romanu s povijesnom tematikom otvorena nova mogućnost naracije. Primjerice, umjesto nacionalnih junaka, uzoritih vitezova, mudrih muževa koji su činili slavne pothvate: *junaka kome nema ravna* (Matanović 1995: 101), u novopovijesnom su romanu prisutni "slabi likovi" sa svojim manama i slabostima, što je nedopustivo junacima povijesnog romana 19. stoljeća.

U *Admiralskom stijegu* su prisutni likovi kao svakidašnji ljudi upravo običnih imena i prezimena. Prikazani su kao slabe ličnosti te su neki od njih dovedeni u blizinu povijesnih likova. Dovođenjem u vezu fiktivnih likova sa stvarnim likovima problematizira se odnos fikcije i faksije. Zbog toga bi neiskusnom čitatelju ovaj roman mogao stvarati poteškoće u njegovom razumijevanju. Moguće je da čitatelj ne raspozna stvarne likove od onih fiktivnih likova. Neki od stvarnih likova koji se spominju u romanu su: Ivo Andrić, Tin Ujević, Ante Tresić Pavičić, Janko Vuković Podkapelski, novinar Mijo Mirković. Fiktivni je lik istražitelj Maksimilijan Lantina. U romanu se javlja mnoštvo likova jer se u svakom poglavlju donosi novi lik, koji istražitelju Maksimilijanu Lantini priča svoja iskustva vezana uz osumnjičenika Vicka Viribusa, a on sam nerijetko govori i o sebi. Vicko Viribus je šire razrađen lik, tj. okarakteriziran je na socijalnoj i psihološkoj razini, dok su drugi likovi manje razrađeni. Likovi koji pričaju svoja iskustva vezana uz Vicka Viribusa ujedno su i svjedoci u romanu o čemu će više biti spomenuto u poglavlju *Svjedok*.

Pod novopovijesni se element navodi i faksioniranje fikcije čime se ovjerava priča činjenicama pomoću uvođenja raznih dokumenata na hrvatskom i talijanskom jeziku, citata, citiranih fragmenata, memoara. U romanu iščitavam historiografsku fikciju kao polazišnu točku. Roman se temelji na zbiljskom, povijesnom događaju. Riječ je potapanju admiralskog broda *Viribus Unitis* 1. studenoga 1918. od strane dvojice talijanskih diverzanata, a dan ranije, 31. listopada 1918. Austro-Ugarska Monarhija je predala svoju ratnu flotu novostvorenoj jugoslavenskoj državi. Ovaj je zbiljski, povijesni događaj autoru poslužio kao okvir za oblikovanje svoje priče pomoću fiktivnih likova i događaja kojima uspostavlja vezu sa zbiljskim, povijesnim događajima i ličnostima. Povijesni se događaj pokazao kao dobra podloga na kojemu se odvija dvostruka naracija. Na početku romana saznajemo da autor

slučajno pronalazi snop starih spisa, kraj nekadašnjeg Lučkog admiraliteta u Puli, zbog kojih se odlučuje na pisanje romana o povijesnom događaju. Dakle, čitava je radnja romana nastala zbog piščeva zanimanja za slučajno pronađenim spisima. Autor u radnju uvodi i istražitelja Maksimilijana Lantinu koji vodi istragu protiv Vicka Viribus, glavnog osumnjičenika za učestvovanje i pomaganje u potapanju broda *Viribus Unitis*. Dva su istražna postupka koja iščitavam u romanu. Jedan koji vodi sam pripovjedač kada na početku romanu slučajno pronalazi stare spise Maksimilijana Lantine o istrazi protiv Vicka Viribus. Tako otkriva kako je zaista postojao istražitelj Maksimilijan Lantina. Drugi postupak vodi istražitelj Lantina na čijem je istraživanju prepuštena daljnja radnja u romanu.

Autor uredničkim *napomenama* i *bilješkama* proširuje *zabilješke* iz pronađenih spisa. Na taj način pripovijedanje postaje uvjerljivije, a struktura romana složenija. Iako je struktura romana na prvi pogled jednostavna, ona je za neiskusna čitatelja vrlo zbunjujuća zbog nepoznavanja autentičnih podataka, povijesnih ličnosti i događaja. U romanu *Admiralski stijeg* uočavam fragmentarno pripovijedanje, a također mogu uočiti i kombinatoriku jer je roman nastao na temelju umetanja drugih dijelova teksta. Postmodernističke romane odlikuje činjenica da im svrha nije pripovijedanje određene priče. Svrha je samo pripovijedanje koje nudi brojne mogućnosti i rješenja. Dakle, cilj je intelektualno-kombinatorička igra (Tadić-Šokac, 2009: 106).

Kada se dotičemo složene strukture bitno je spomenuti poliperspektivnost kao moderni postupak u naraciji. Čitatelj iz mnoštvo različitih perspektiva saznaje nešto novo o glavnom osumnjičeniku Vicku Viribusu jer svaki ispitanik ima svoje viđenje o tom liku. Svaki lik koji se uvodi u roman, zna nešto o Vicku Viribusu, a samim time postaje svjedok u istrazi. Svjedok je bitan element koji se uvodi u novopovijesni roman *Admiralski stijeg* stoga ću u sljedećem poglavlju pisati o uvođenju svjedoka kao bitnom elementu te njegovoj ulozi unutar samog romana.

3.1. Svjedok

Autori novopovijesnih romana posebnu pažnju stavljaju na svjedoka događaja i njegovu točku gledišta. Julijana Matanović ističe kako se na svjedoka mora obavezno upozoriti: *Bilo da pripovjedač prepričava njegove riječi i služi se njima u građenju svoje priče, bilo da ga izravno uvodi u osnovnu narativnu mrežu, bilo da priču gradi na temelju*

pronađenog dokumenta kojim se svjedoči o autentičnosti likova i zbivanja, ili da cijeli tekst što je pred nama zapisuje sam svjedok kojemu je pravo na govor osigurala životna blizina jake osobe (Matanović, 1995: 108).

Svjedok je izrazito važan element u romanu *Admiralski stijeg* kojeg pripovjedač izravno uvodi u narativnu "mrežu", fabula se gradi oko iskaza različitih likova. Zahvaljujući njihovim svjedočenjima istražitelj Lantina napreduje kroz istragu. Iz svake izjave raznih svjedoka istražitelj saznaje nešto novo o glavnom osumnjičeniku Vicku Viribusu što kod čitatelja izaziva napetost, uzbuđenje, zainteresiranost. Neki od svjedoka koje je Maksimilijan Lantina ispitivao o Vicku Viribusu su: ložac Fišćot, Nino R., profoš Marko, novinar Mijo Mirković, Doppiomariner, sluškinja Lucija. Kao ispitanici i svjedoci se navode još i brodski "sanitec", mornarički časnik Aurel (Zlatko), portir Frantik.

Primjerice, Nino R., svjedok iz Boke Kotorske, po struci sudski činovnik se nalazio s Vickom Viribusom u Zagorevoj kavani gdje su zimi ispijali vrući punč, a ljeti veliko pivo te kartali briškulu. Iz svjedočenja Nina R. saznajemo da je Vicko čovjek kojega je mnogo ljudi poznavalo i cijnilo. Nino R. je svjedočio: *Vickov dolazak u kavanu bila je mala svečanost, svi su mu se javljali, za mnoge je uvijek imao radosne vijesti, koje nikad nije govorio pred svima, naglas, nego na uho, tako da smo samo po izrazu lica mogli zaključiti da li su vijesti radosne ili tužne* (Katušić, 1987: 55). Iščitavam prije svega Vickov socijalni status, njegov je dolazak bio izrazito značajan s obzirom da se uspoređuje sa *svečanosti*. Takvom se usporedbom želi naglasiti važnost same pojave Vicka Viribusa. Saznajem još kako je Vicko vječito živio u sjeni gospode, a to mu nije smetalo već je težio tome da gospodi bude uvijek dobro jer tada je i njemu dobro: (...) *a Vicko je htio da živi u sjeni gospode, u sjeni admiralske zastave: kad je admiralima dobro – onda je i njemu dobro* (Katušić, 1987: 61). Iz ovoga citata iščitavam Vickovu socijalnu karakterizaciju, njegovu prevrtljivost spram višeg društvenog sloja radi vlastitog probitka.

Svjedočanstvo je Nina R. zanimljivo jer istražitelj saznaje u kakvom su odnosu bili Crvena Kartina, Modra Kartina i Vicko Viribus, međusobno su se štitili i potpomagali. Crvena Kartina i Modra Kartina bile su prostitutke koje su zadovoljavale visoke časnike i mornare kojima se Vicko Viribus dodvoravao jer mu je u cilju težiti dobrim odnosima s visokom gospodom radi vlastite dobrobiti. Također, Crvena Kartina i Vicko Viribus imaju isto rodno mjesto. Naime, oboje su iz Omiša, no Vicko naravno nije želio da se pročuje kako je jedna

obična prostitutka iz istoga mjesta kao i on jer bi to narušilo njegovu ugledu. To je još jedan razlog zašto ju je štitio.

Ložač Fišćot je sljedeći svjedok. Iz njegovoga svjedočenja saznajem kako ga je Vicko Viribus zapravo spasio od smrti prilikom eksplozije mine: *Da sam kraj drugog dimnjaka čekao da spuste barku, možda bi eksplozija raznijela i mene i moje tiće...* (Katušić, 1987: 83). Fišćot svojim svjedočenjem nekoliko puta ističe da je živ i zdrav zahvaljujući Vicku Viribusu, a time želi naglasiti zahvalu koju mu je dužan jer ga je spasio od smrti. Iz Fišćotova svjedočenja Vicko je prikazan kao hrabar i dostojan čovjek koji za vrijeme potonuća broda jeca i žali: *Lipi moj brode, brode moj lipi – zajecao je Vicko Viribus (...)* (Katušić, 1987: 84). Iščitavam Vickovo žaljenje nad brodom koji tone, čime se istražitelja Lantina želi uvjeriti u čestitost Vicka Viribusa.

Također, Pier Šilur, podčasnik električne struke, o Vicku Viribusu govorio je ovako: *I da on nije znao za priču o topovskim zatvaračima, davno bi već netko taj podatak prdnuo u uho bijesnom zapovjedniku flote... Naime, njegova prisutnost je momcima pružala izvjesnu sigurnost. Svi su znali da je Vicko Viribus poznat i priznat kao kaisertreu (caru odan), ali da bi po njegovom zakonu mogli mirno živjeti svi carevi i svi anarhisti...* (Katušić, 1987: 188/189). Iz ovoga svjedočanstva iščitavam također socijalni status Vicka, njegovu vjernu odanost vladajućem sloju, a što se može povezati s njegovom političkom prevrtljivosti.

Zanimljivi je dio romana u kojem istražitelj ispituje svjedoka zvanog Trica zbog identičnoga znaka za tricicu na usnama. Trica i Vicko međusobno su se potpomagali Vicko je Tricu hranio te mu davao novac, a Trica je u zauzvrat Vicku bio uvijek na usluzi. Iz Tricinoga svjedočenja najvjernije saznajem kakav čovjek je bio Vicko Viribus. Također iščitavam i njegovu životnu misao: *služiti, služiti gospodi – bijaše njegov životni ideal* (Katušić, 1987: 233). Najvjernije je znao udovoljavati i služiti gospodi radi vlastitog probitka. Vicko nikada nije strahovao da će ostati bez novaca iako je sudjelovao u raznim igrama u kojima se lako ostaje bez novaca. Nalazio bi se uvijek blizu gospode i admiralu te bio svjestan svoje vrijednosti, zato se uvijek držao uspravno i čestito. Preko Trice istražitelj dolazi do Mare Poljičke. Mare Poljička je iznimno cijenila Vicka Viribusa toliko da mu je u zatvor nosila rublje i sredstvo za njegovanje brkova: *Toliko pažnje za Vicka Viribusa? – A za koga ako ne za njega, gospodine?... Propala je Austro-Ugarska, ali – ako je u njoj išta vridilo – vridio je naš Vicko!*

(Katušić 1987: 238). Iz navedenog citata što ga iznosi Mare Poljička iščitavam vrijednost Vicka Viribusa kao osobe, njegovu veličinu i značaj koje je posjedovao, prema Mari Poljički.

U istragu protiv Vicka Viribusa uključeno je mnoštvo likova kao ispitanici, odnosno svjedoci. Svi su svjedoci imali vlastito mišljenje o Vicku Viribusu iz kojih možemo iščitati socijalnu, fizičku te psihološku karakterizaciju. Prema tome, Vicko je najrazrađeniji lik. Spomenuto je već kako je u romanu prisutan modernistički postupak pripovijedanja. Naime, riječ je o poliperspektivnom pripovijedanju jer iz mnoštva likova saznajemo tko je i kakav je Vicko Viribus.

Nadalje ću motriti termin metatekstualnost kao jednu od odlika postmodernog romana koju su proučavali pojedini teoretičari. Metatekstualnost se određivala kao prevođenje ili modeliranje prototeksta, a pri čemu nastaje metatekst. Dakle, metatekstualnošću se smatrao odnos između tekstova. U motrenju metatekstualnosti najprije ću se usredotočiti na termin i opis metatekstualnosti, a zatim na definicije metatekstualnosti prema teoretičarkama P. Waugh i L. Hutcheon.

4. Metatekstualnost

4.1. Termin i opis

Metatekstualnost predstavlja jednu od glavnih odlika postmodernog romana, a kojoj će u radu biti posvećeno najviše pozornosti. William H. Gass prvi je upotrijebio termin metafiction 1970. godine. U upotrebi su još nazivi metafikcija te metaproza i metanarativna proza. O metatekstualnoj su prozi raspravljali teoretičari kao što su: Patricia Waugh, Jean Ricardoua, Lucien Dällenbach te već spomenuta kanadska teoretičarka Linda Hutcheon. Jean Ricardoua i Lucien Dällenbach usredotočili su svoja razmatranja na jedan od metatekstualnih oblika, riječ je o mise-en abime ili priča u priči. Spomenuti teoretičari motre metatekstualnost kao jedan aspekt postmodernističkog pisma, uočavaju postupke kojim se metatekstualnost ostvaruje u književnom djelu i strukture koje pritom nastaju.

4.2. Definicija metatekstualnosti

P. Waugh metatekstualnost poima kao pojavu neodvojivu romanu. Iznosi kako je ona općepriputan način proznog pisanja unutar šire kulturne pojave, tj. unutar postmodernizma. Pod načinom se proznog pisanja misli na fiktivno izmišljeno pisanje koje samosvjesno i sistematično privlači pozornost na svoj status tvorevine zbog postavljanja pitanja o odnosu između stvarnosti i fikcije. Pružajući kritiku vlastitim konstrukcijskim metodama, takav diskurs ne samo da istražuje temeljne strukture fikcije. On ujedno istražuje moguću fikcionalnost svijeta izvan književnog fiktivnog teksta. pisci kroz više od dvadeset godina pokušavaju biti svjesni teoretskog pitanja uključenog u stvaranje fikcije. Posljedica toga je da su njihovi romani skloni utjelovljenju dimenzije samorefleksivnosti i formalne nesigurnosti. Postmodernistički su pisci odbacili začinjenu zaplet, kronološki slijed, autoritativnog sveznajućeg pripovjedača, racionalnu vezu između ličnosti i postupaka junaka. Dakle, više nije riječ o materijalističkom, pozitivističkom, empirističkom svjetonazoru na kojima počiva realna fikcija. S druge strane, prihvaćaju potpuni raspad vremenske i prostorne organizacije pripovijedanja, sustavno miniranje specifičnih fikcionalnih konvencija, kombinatoriku, permutaciju, paradoks, ironiju te parodiju prijašnjih, književnih ili neknjiževnih, tekstova (Waugh, 1984: 3/4). Dakle, prema P. Waugh metatekstualnost se shvaća kao pripovijedanje o činu pripovijedanja, kao pisanje koje sustavno odaje svoju konvencionalnu narav, neskriveno

odaje status artefakta te na taj način istražuje zamršen odnos između života i fikcionalne književnosti. Metatekstualnost je neodvojivi dio romana te se ističe kako je ona općeprihvaćeni način pisanja proze tijekom postmodernizma (Waugh, 1984: 7).

Prema Lindi Hutcheon metatekstualnost je samo jedan od oblika postmodernizma. Metatekstualnošću se usmjerava pozornost na autora kao tekstualne funkcije, a koji svoj puni smisao zadobiva čitateljevom aktivnošću. Čitatelj postaje aktivan i kreativan te samim time njegova uloga postaje naglašenija te postaje jedan od kriterija za definiranje metatekstualno orijentirane postmodernističke proze. L. Hutcheon izdvaja dvije vrste metanarativnih romana. U prvu se vrstu svrstavaju metanarativni romani koju upućuju na sebe, na vlastiti proces pripovijedanja i narativnih struktura, a u drugu vrstu metanarativni romanu koji upućuju na vlastiti pripovjedni jezik i na svoje postojanje u jeziku (<https://mudri.uniri.hr/>). Jedna od ponuđenih definicija metatekstualnosti govori kako je ona *fikcija koja u sebi sadržava komentar o vlastitom narativu i/ili lingvističkom identitetu* (Hutcheon, 1983: 22). Takvo objašnjenje metafikcije ponudila nam je teoretičarka Linda Hutcheon. Također, ista autorica navodi i sljedeće: *Čini se da smo fascinirani u zadnje vrijeme sposobnošću ljudskih sustava da referiraju sami sebe u beskonačnom zrcalnom procesu...bilo bi ludo nijekati da je metafikcija danas prepoznata kao manifestacija postmodernizma..* (Hutcheon, 1983: 11/13).

Teoretičari su suglasni oko činjenice da se suvremena metanarativna proza suprotstavlja pripovjednom jeziku tradicionalnog romana. Razlike između navedenih oblika proze očituju se u važnosti uloge čitatelja te kritičke prirode samosvijesti. Prijašnja iskustva čitatelja važna su jer određuju stupanj razumijevanja i interpretacije teksta s obzirom da se čitatelja smatra su-stvarateljem postmodernističkog romana. Metatekstualnost postmodernističkog razdoblja razlikuje se od metafikcije prijašnjih razdoblja upravo po aktivnoj ulozi čitatelja koji svojim shvaćanjima sudjeluje u stvaranju fiktivne zbilje književnog teksta.

4.3. Oblici metatekstualnosti

Teoretičarka Linda Hutcheon dijeli metafikcionalnu prozu koja upućuje na vlastiti proces pripovijedanja i narativnu kompoziciju od metatekstualne proze koja je usredotočena na vlastiti jezik te na svoje postojanje u jeziku. S obzirom na takvu podjelu razlikujemo dijegetsku i lingvističku samosvijesti. Dijegetska samosvijest (diegetic selfconsciousness)

odnosi se na proces izgradnje priče, tj. narativnu strukturu, dok se lingvistička samosvijest (linguistic selfconsciousness) odnosi na jezičnu, lingvističku komponentu kao gradbeni element samog teksta. Dakle, tekst se predstavlja kao pripovijedanje (dijegetska samosvijest) ili kao jezik (lingvistička samosvijest) (Tadić-Šokac, 2009: 96) Nadalje, unutar dijegetske i lingvističke samosvijesti razlikujemo otvoreni (overt forms) i prikriveni ili aktualizirani (covert forms) oblik. Otvoreni i aktualizirani oblici odnose se na isti proces, ali se razlikuju prema mjestu realiziranja.

Grafički prikaz mogućih metatekstualnih elemenata u književnom djelu prema L. Hutcheon:

	OTVORENI OBLICI	AKTUALIZIRANI OBLICI
DIJEGETSKA SAMOSVIJEST	Parodija Alegorija Priča u priči Ironija	Detektivska priča Fantastika Igra Erotika
LINGVISTIČKA SAMOSVIJEST	Tematizacija lingvističkog koda	Lingvistička dezintegracija

4.3.1. Otvoreni oblici metatekstualnosti

O otvorenim metatekstualnim oblicima govorimo kada se samosvijest izražava eksplicitnom tematizacijom ili alegorizacijom njihova dijegetskog/lingvističkog identiteta unutar samog djela (<https://mudri.uniri.hr/>).

Kao što je prikazano u tablici na prethodnoj stranici. U otvorene dijegetske oblike metatekstualnosti ubrajam parodiju, alegoriju, priču u priči (mise en abyme) te ironiju. Ovi elementi metatekstualnosti način su ostvarivanja dijegetske samosvijesti u književnom tekstu. Parodija je jedan od najznačajnijih oblika za razvoj dijegetske samosvijesti. Prepoznajem je već u romanu Miguela de Cervantesa *Don Quijote* gdje se pojavljuje kao svojevrsan žanr, a ne samo puka satira izvanliterarnog svijeta. Alegorija predstavlja način prenesenog izražavanja u kojemu se metaforičko značenje ostvaruje u cijeloj radnji. Odnosi se na širu sliku, a ne samo na malu jedinicu teksta u kojoj je upotrjebljena. Ironija je jezični izraz i figura u kojoj je pravo značenje prikriveno ili potpuno suprotno od izrečenog pojma. Priča u

priči ili *mise en abyme* jedan je od najčešćih i najznačajnijih metatekstualnih oblika u postmodernističkoj prozi. Sam naziv uveo je Gide 1893. godine, a definira se kao postupak odražavanja priče u njezinu sažetku čime se postiže dvostruki efekt: priča se i osporava i opisuje. *Mise en abyme* remeti uobičajenu hijerarhiju ontoloških razina, pojavljuju se svjetovi unutar svjetova (Tadić-Šokac, 2009: 98).

Razlikujemo i otvorene oblike povezane s lingvističkom samosvijesti. Tim oblicima analizira se književni jezik te jezik općenito. Čitateljeva pozornost usmjerava se na uočavanje kreativnog lingvističkog čina. Prepoznajem tri takva otvorena oblika koji tematiziraju problematiku književnog jezika. Prvi je najjednostavniji, radi se o parodiji drugih književnih jezika, vrste i načina pisanja. Drugi se otvoreni oblik odnosi na unošenje bilježaka u tekst te navođenje komentara i drugih autorskih opaska u roman. Treći je oblik tematizacija verbalnih igara i anagrama (Tadić-Šokac, 2009: 97).

4.3.2. Aktualizirani oblici metatekstualnosti

Aktualizirani metatekstualni oblici sadrže isti proces kao i otvoreni (tematizaciju dijegetskog/lingvističkog identiteta), ali s razlikom da je taj proces sada pounutrašnjen, tj. aktualiziran u svojoj dijegetskoj/lingvističkoj strukturi (<https://mudri.uniri.hr/>).

Aktualiziranim oblicima dijegetske samosvijesti smatram narativne modele sukladne s žanrovskim odlikama pripovijedanja. Takva postmodernistička metanarativna proza sadrži detektivske priče, fantastiku, erotiku, igru i kombinatoriku uvučene u književni tekst. Detektivska priča često zahtijeva angažiranost čitatelja. Naracija je isprekidana, a čitatelj poput detektiva "slaže slagalicu" i otkriva zločin, ali i smisao književnog djela. Fantastični elementi koriste fiktivni svijet kako bi ostvarili svoju alegorijsku zadaću. Erotika kao metatekstualni pojam gradi napetost unutar teksta te na određen način postavlja znak jednakosti između čitanja i zavođenja (Tadić-Šokac, 2009: 96).

Pisac koristeći se aktualiziranim dijegetskim oblicima samosvijesti očekuje od čitatelja da je upoznat s pripovjednim koncepcijama koje unosi u tekst. Čitatelj je prisiljen jače ili slabije se probijati kroz romaneskno djelo. U takvoj je prozi izjednačen čin čitanja s činom pisanja što znači da je čitatelju u mnogome otežana recepcija. Od njega se očekuje značajan recepcijski angažman.

Nadalje, u postmodernističkom romanu pronalaze se i mnogi oblici lingvističke samosvijesti koji mogu biti aktualizirani u književnom djelu pa ih nazivamo aktualiziranim oblicima lingvističke samosvijesti. Često se u djelu aktualiziraju i brojni teorijski postulati o nereferencijalnosti literarne tvorevine, a u radikalnim slučajevima oni postaju implicitno tvorbeno načelo diskursa (Tadić-Šokac, 2009: 96).

5. Metatekstualnost u romanu *Admiralski stijeg* Ivana Katušića

Pri iščitavanju metatekstualnih elemenata poslužit će mi klasifikacija, L. Hutcheon iz djela *Narcissistic Narrative: The Metafictional Paradox*, koja je grafički prikazana na 17. stranici ove radnje.

5.1. Otvoreni oblici dijegetske samosvijesti

Prema podjeli Linde Hutcheon u otvorene oblike dijegetske samosvijesti ubrajam parodiju, alegoriju, priču u priči i ironiju. S obzirom da je u romanu *Admiralski stijeg* autor stavio poseban naglasak na elemente ironije te priče u priči u radu su također detaljnije objašnjeni ti elementi ostvarenja metatekstualnosti.

5.1.1. Priča u priči (*mise en abyme*)

Admiralski stijeg kao novopovijesni romana donosi stari žanr u novom ruhu. Točnije, povijesni roman doživljava određene promjene. Suština jest svega ideja da se povijesne činjenice uzimaju kao okvir u koji pripovjedač ugrađuje novu, izmišljenu priču. Pripovjedač kao temelj za svoje djelo uzima povijesne činjenice o potapanju broda *Viribus unitis* od strane talijanskih diverzanata 1. studenoga 1918. godine u pulskoj luci. Daljnju radnju i fiktivne likove postavlja oko tog nesretnog događaja koji se nalazi u središtu priče. Stoga govorim o povijesnom okviru u koji su smještene priče u priči.

Zahvaljujući općem zanosu i općoj bezbrižnosti, talijanski su diverzanti potopili impozantni, debelo oklopljeni admiralski brod «Viribus unitis» od 21.000 tona, dug 151 a širok 27 metara, naoružan sa 42 topa i 4 podvodne torpedne cijevi s ukupnom zalihom od 14 torpeda (Katušić, 1987: 11). Ovaj citat potkrepljuje podatak da je Katušić koristio stvarni događaj kao oslonac za daljnju progresiju priče.

U stvarni povijesni događaj je umetnuta priča o istražitelju Maksimilijanu Lantini koji preuzima istragu o potapanju broda. On je neuspješan pjesnik i student, ali ambiciozan istražitelj koji pokušava doznati istinu i rasvijetliti okolnosti koje su dovele do potapanja broda i pomora velikog broja mornara: *Istražni izviđaj bio je povjeren Maksimilijanu Lantini,*

vječnom studentu filozofije na zagrebačkom Sveučilištu, koga je njegov barba don Jakov – vezom koja je vodila preko jednog višeg mornaričkog dušebrižnika – “dekovao” u Mornarički vojni sud, gdje je figurirao kao perovođa, koji se nije iskazao ni marljivošću, a ni željom da se istakne na važnom području koje se u ono doba službeno nazivalo Marinejustizdenist (Mornarička sudska služba) (Katušić, 1987: 14). Iz navedenog citata iščitavam Maksimilijanovu nezainteresiranost da se istakne u Mornaričkoj sudskoj službi, ali kao istražitelj pokazao je zanimanje i ambiciju za otkrivanje okolnosti koje su dovele do potapanja broda što iščitavam u sljedećem citatu: *Pa ipak, sasvim je sigurno da se istraga ne bi makla dalje od početka da nije bilo gorljivosti, ali i književnih ambicija toga negativno ocijenjenog perovođe...Maksimilijan se danju i noću trudio da rezultatima svoje istrage iznenadi cijeli svijet i razvedri nebo koje se tako prijeteći natmušilo nakon potapanja admiralskog broda.* (Katušić, 1987: 14). Kako se u prethodnim poslovima nije trudio istaknuti, ovom istragom je svijetu želio pokazati svoj uspjeh.

Nadalje, važno je spomenuti kako pripovjedač nije koristio samo jednu povijesnu činjenicu u gradnji svoga romana, onu o potapanju broda pod vodstvom talijanskih časnika Rossetia i Paoluccia. On je ispreplitao stvarne događaje i fikciju više puta i na više mjesta time stvarajući zanimljivu romanesknu zbilju koja je kod čitatelja budila sumnjičavost i tjerala ga da preispituje poznate činjenice.

5.1.2. Ironija

Ironija je, također, važan metatekstualni element kojega nalazim a više mjesta u Katušićevu romanu. Tako ironiju uočavam već u prvom odlomku, tj. u *uredničkoj uvodnoj napomeni*. Ironija se, zajedno sa skepsom, može iščitati u pismima don Jakova svome nećaku Maksimilijanu Lantina. Dakle, u sljedećim citatima uočavam ujakovu ironičnost i skeptičnost prema talentu njegova nećaka Maksimilijana Lantine: *Za tvoje godine i brige oko nezavršenog studija, dragi nećaće, imaš i previše božanstava, ali ti ja ni za jedno od tih božanstva ne kažem «ne», jer se sve može uskladiti, štoviše, i iskoristiti kao odskočna daska za postizavanje viših ciljeva. (...) Zbog toga ti nikada i nisam prigovarao što si na zagrebačkom Sveučilištu, našoj Sorboni, jedna od najstarijih hiža. Ti dobro znadeš da me nikada nije ugrizla za srce neugodna činjenica što ti čitavi semestri, pa i godine, prolaze bez položenih ispita na našoj blagoslovljenoj Filozofiji* (Katušić, 1987: 15/16). Nakon prvotnog čitanja iz navedenog citata iščitavam don Jakovovu hvalu nad nećakovim talentom i

mogućnostima. Smatram da je zapravo riječ o ironiji jer iako je Maksimilijan perspektivan na kraju krajeva ne postiže uspjeh. On ne završava studij, ne ističe se kao perovođa u Mornaričkoj sudskoj službi, a kao istražitelj biva prisiljen privesti istragu kraju. Dakle, ovdje ironija služi cilju koji je suprotan od namjeravanog.

Sam pripovjedač također uviđa i prepoznaje ironijski ton u pismima barbe don Jakova: *Don Jakov kaže da je biografska bilješka o njegovu nećaku napisana sa simpatijama. Možda bi se to moglo i prihvatiti kad stilizacija nekih rečenica ne bi dopuštala i drugačija tumačenja (skepsa prema njegovu talentu, ironija)* (Katušić, 1987: 21). Pripovjedač upozorava na pojedine rečenice koje iz don Jakovova pisma iskazuju skepsu prema nećakovom talentu. Ta se skepsa može iščitati u don Jakovovom priznanju kako je Maksimilijanova biografija ispuštena iz antologije *Hrvatska mlada lirika*.

Ironija se prepoznaje i u rečenici privremenog zamjenika zatvora, Šibenčanina Marka Marš-Marš koji se obraća čuvaru u zatvoru: *Likota moj, dobro si učinio, tko je dobio, taj je dobio, ali, ruku na srce, ne smijemo tako postupati sa zatvorenicima... Oni su naša zločesta djeca, moramo ih paziti i maziti...* (Katušić, 1987: 39). Pripovjedač se ovdje koristio ironijom kako bi istaknuo nezrelost zatvorenika koji kukaju, jadikuju i psuju nazvavši ih djecom koju treba maziti i paziti.

Tijekom svoje istrage, Maksimilijan Lantina nailazi na popis osoba povezanih s Vickom Viribusom, glavnim osumnjičenikom za potapanje broda u pulskoj luci. Jedna od osoba s popisa bila je i Crvena Kartina, prostitutka u čijem opisu, također, prepoznajem ironiju. *Crvena Kartina, koja je postala poslovična kao tješiteljica jadnih mornara. Ona je majčinski brižno brisala gorke mornarske suze; brisala ih uz komoditet tople sobe i meka kreveta, ali i u mračnim podrumima i kantunima, u mračnim parkovima pod vedrim ali i pod oblačnim nebom, više puta na oštroj buri i studenoj kiši* (Katušić, 1987: 49). Također, uz Crvenu Kartinu ironično se opisuje i Modra Kartina zvana Kontesa: *Tko kaže da je ona obična kurva? Samo neka rekne pa će imati posla s Vickom! Ona je Kontesa, ona je grofica, jer se nikad nije plela sa »stokom sitnog zuba«* (Katušić, 1987: 65). Ironičnim se opisom Crvene i Modre Kartine želi izazvati komičan učinak. Naime, Crvena Kartina je opisana kao tješiteljica mornara koja majčinski i brižno briše mornarske suze, a Modra Kartina kao grofica.

Nadalje, tijekom jednog od ispitivanja koje je Maksimilijan Lantina provodio, susreo se s sluškinjom Lucijom u villi «Orion». Naime, mlada odgojiteljica Adelaide radila je u villi, a istražitelja je posebno zanimala zbog svoje povezanosti s Vickom Viribusom. U Lucijinom iskazu uočavam ironiju kada opisuje signorinu Adelaide. Naime, jasno je kako Lucija smatra Adelaide nemoralnom ženom zbog odnosa s Vickom Viribusom, ne skriva svoje antipatije prema kućnoj odgojiteljici te je čak smatra sramotom za sve poštene žene i ženski rod uopće. S druge strane, kada govori o njoj koristi termin *mlada dama*, odakle se lako može iščitati ironijom nabijen stav sluškinje Lucije, a čime se postiže komičan učinak: *...treba da počekam jer će je dopratiti njezin gospodar, koji ne dopušta da jedna mlada dama...* «Mlada dama», ponovila je Lucija s mnogo ironije (Katušić, 1987: 152).

Također, ironija je prisutna u samom nadimku glavnog osumnjičenika, Vicka Viribusa. Naime, glavni lik Vicko dobio je nadimak *Viribus* kada se slučajno našao na razglednici sa slikom admiralskog broda koja je obišla čitav svijet ili se možda namjerno gurao pred fotografa ne bi li se našao na fotografiji: *Vjerojatno je taj nadimak vezan uz činjenicu što je taj mornarički vodnik-signalist, valjda zbog kršnog stasa i naočitog brk, sa signalnim zastavicama u rukama fotografiran pred krmnim kormilom uz pojas za spasavanje s imenom našeg admiralskog broda. Ta je fotografija kružila svijetom kao dopisnica s natpisom USPOMENA IZ RATNE MORNARICE* (Katušić, 1987: 148/149). Ironičnost iščitavam u samom autorovom naumu da glavnog osumnjičenika nazove prema potonulom brodu. Ironiju iščitavam i u djelu romana kada ložac Fišcot, jedan od svjedoka, spominje najboljeg trubača u carskoj i kraljevskoj mornarici, a koji je buđenje prilagodio smiješnoj intonaciji što je izazvala zgražavanje i psovku po cijelom brodu. U sljedećem citatu iščitavam da je riječ o ironiji: *Uostalom, čemu da ustaju kad se jutros nije oglasio Trščanin Lello, najbolji trubač u carskoj i kraljevskoj mornarici, koji je neugodnim zapovijedima kao što je buđenje i zbor na palubi znao dati svima zamjetljivu slatku, štoviše ironičnu intonaciju* (Katušić, 1987: 71).

Ironičan je, a i pomalo ljutit istražitelj Lantina u svojim primjedbama na objašnjenja Piera Šilura, jednog od svjedoka, o tome što je to visme i Vinko Lozić: *Visme vam je tanka, šarena, potrbušna slanina – protumačio mi je Šilur, a ja sam ga morao prekinuti. – Tumačite mi što je visme, kao da sam Finac, a ne Dalmatinac...(...)* - *Vinko Lozić vam je vino koje se dobiva od vinove loze, a drop – naziv za ostatke nakon tiještenja grožđa, komine... - A ja sam Finac pa to ne znam!* (Katušić, 1987: 184/185) Komentari su istražitelja Lantina ironični, a čak pomalo i sarkastični.

Ironija u novovopijesnom romanu označava povezanost s prošlošću. Istodobno, ironiziranje dovodi u pitanje samu prošlost. Historiografska metafikcija na ironičan način iznosi kako povijest nije vjerodostojan zapis bilo koje izvjesne istine. Upravo takva fikcija potvrđuje prošlost koja se iznosi u obliku tekstualiziranih ostataka poput sjećanja, izvješća, zapisa, arhiva, spomenika. Na taj se način povijest jedino može razumjeti iz vlastitih tekstova i tragova koji mogu biti književni ili povijesni. Takvo se razumijevanje povijesti može gledati sa sumnjom zbog subjektivnosti kazivača, odnosno stvaraoca.

Intertekstualne aluzije u ironiji u romanu *Admiralski stijeg* očite su čitatelju, a služe kao komentar bilo na osobu, stanje ili događaj. Neke još uvijek imaju komičan efekt kao i u tradicionalnom romanu. Ipak u romanu *Admiralski stijeg* ne prevladavaju intertekstualne aluzije u ironiji u korist komike, nego upravo metafikcije.

5.1.3. Alegorija

Kako je ranije spomenuto, alegorija predstavlja način prenesenog izražavanja u kojemu se metaforičko značenje ostvaruje u cijeloj radnji. Odnosi se na širu sliku, a ne na samo malu jedinicu teksta.

O prenesenom značenju, tj. alegoriji mogu govoriti kada promatram potonuće broda *Viribus unitis*. Naime, *viribus unitis* u prijevodu s latinskog jezika znači *zajedničkim snagama*. Taj naziv koristio se tijekom Prvog svjetskog rata kao krilatica koja je predstavljala zajedništvo njemačkog i austro-ugarskog cara te savezništvo njihovih zemalja. Zanimljivo je kako se potapanje *Viribus unitis* poklapa s raspadom Austro-Ugarske Monarhije. Dakle, potonuće broda sa spomenutim nazivom, može se promatrati alegorički kao potapanje, tj. propadanje jedne velike sile kakva je bila Austro-Ugarska i svega što je ona predstavljala.

U *Admiralskom stijegu* nailazim na slična promišljanja koja iznosi profoš Marko u svom razgovoru s Maksimilijanom Lantinom: *Marko se raspričao kako se sve ruši, na svim frontama slom, propada carevina, usred pulske luke potopiše nam admiralski brod, ali to nije samo bojni brod od 21.000 tona, nego i Wahlspruch (geslo) pokojnog cara Franje Josipa: viribus unitis – ujedinenim silama. Naše sile više nisu ujedinjene, na žalost, te sile više nisu sile, sve ide u propast...* (Katušić, 1987: 35). Naziv admiralskog broda *Viribus Unitis* u

prijevodu znači ujedinjenim silama, a iz navedenog citata iščitavamo kako su ujedinjene sile propale, ali se pritom ne misli na sam brod, već na Austro-Ugarsku monarhiju.

5.2. Otvoreni oblici lingvističke samosvijesti

Kada promatramo otvorene oblike lingvističke samosvijesti, promatramo književni jezik te jezik općenito (Tadić-Šokac, 2009: 97). U romanu Ivana Katušića *Admiralski stijeg* iznimno je važno spomenuti vrstu takvih otvorenih oblika lingvističke samosvijesti: uvođenje bilježaka u tekst te drugih vrsta dokumenata. Kako bi priča izgleda što uvjerljivije te bila potkrepljena dokazima, autor u djelo unosi mnoge citirane fragmente, dokumente, bilješke i zapisnike. Ovakvim načinom pisanja, autor ovjerava priču činjenicama te postiže vjerodostojnost priče, a čitatelja uvjerava u istinitost navedenog.

Štoviše, za čitatelja ovakav način pisanja može biti i zbunjujući. Autor vrlo uspješno isprepliće fiktivne događaje sa stvarnim činjenicama te neiskusni čitatelj više nije u stanju razlikovati jedno od drugoga. Na taj način autor ostvaruje cjelokupnu ideju novopovijesnoga romana, koristi stvarni događaj iz prošlosti koji preoblikuje i stvara "novu povijest". Kako bi potkrijepio istinitost ispričanog, autor se koristi stvarnim povijesnim ličnostima, dobro poznatim povijesnim događajima te autentičnim podacima.

Jedan od važnijih stvarnih povijesnih događaja unesenih u roman *Admiralski stijeg* jest objavljivanje zbornika *Hrvatska mlada lirika* 1914. godine, a zajedno s tim podatkom autor navodi i mnoge uspješne hrvatske pjesnike, dakle, stvarne povijesne ličnosti, poznate i priznate od strane javnosti: *Hrvatska mlada lirika je objavljena u Zagrebu sredinom 1914, u nakladi Društva hrvatskih književnika. U mračnom, nesigurnom i nepreciznom proročanskom stilu (...)* (Katušić, 1987: 21). Svrha je ovoga spominjanja *Hrvatske mlade lirike* i godine njenog objavljivanja ovjeriti činjenicu da je taj zbornik doista postojao. Taj zbornik Katušić spominje u pismu don Jakova nećaku Maksimilijanu Lantini: *Znam da ti je izostavljanje iz Hrvatske mlade lirike zadalo osjetan udarac, a moram ti priznati da više puta prolistam tu lijepu knjižicu s priložima Ive Andrića i Vladimira Čerine do Tina Ujevića, Milana Vrbanića i Ljube Wiesnera; ukupno dvanaest pjesnika, što odgovara broju apostola u biblijskom cenaculumu. Sasvim je jasno da bi – po principu abecede – tebi pripalo mjesto između Karla Häuslera i Zvonka Milkovića i da bi između ta dva imena sasvim lijepo zazvonilo – Maksimilijan Lantina...* (Katušić, 1987: 20). Osim što se navodi godina i mjesto objavljivanja

zbornika, navode se također poznate stvarne povijesne osobe, riječ je o velikim piscima naše hrvatske književnosti.

Hrvatska mlada lirika je stvarni zbornik objavljen 1914. godine. U njemu su sakupljene pjesme dvanaest pjesnika, među kojima i spomenutog Ive Andrića, Tina Ujevića te Janka Popovića Kamova, Frana Galovića i drugih koji su stvarali po uzoru na Antuna Gustava Matoša i Vladimira Vidrića. Svim ovim pjesnicima bila je zajednička prevladavajuća tema, pejzaž te njegovanje kulta forme.

5.2.1. Dokument

Autorova namjera da u roman *Admiralski stijeg* uvodi dokumente, razne druge spise i bilješke, jasna je već od samog uvoda romana. Naime, u *Uredničkoj uvodnoj napomeni* (1985) autor opisuje kako je došao do dokumenata koji su ga naveli na pisanje romana. Radi se o spisima koji opisuju potonuće broda *Viribus unitis* u pulskoj luci. Uz spise o potonuću broda nalaze se i, već spomenuta, pisma ujaka Jakova upućena njegovom nećaku Maksimilijanu Lantini: *Od najnovije ognjene kušnje spisi su se spasili pred mojim očima, kraj nekadašnjeg Lučkog admiraliteta u Puli...(...) Kad vam ti stari spisi ne trebaju – rekoh – ja ću ih uzeti... I tako sam otišao sa snopom spisa pod rukom. Radniku sam rekao «do viđenja», ali mu nisam rekao «hvala»: da je bilo potrebno zahvaljivati, sasvim je vjerojatno da ti spisi ne bi dospjeli u moje ruke* (Katušić, 1987: 9/10). Uvjerava nas u okolnosti slučajnog pronalaska spisa koji su završili u njegovim rukama. Nadalje, autor je iskoristio uvodni dio romana kako bi kroz ulogu pripovjedača opisao čitatelju svoj pripremni period za pisanje djela. Takvo izlaganje povijesno dokumentarne građe odmah na početku romana podsjeća na povijesne romane.

Prije samog se uvoda autor osvrće i na ulogu svoje kćeri Anke koja mu je pomogla u pronalaženju izvora za pisanje romana. Odmah se na prvoj stranici posebno zahvaljuje svojoj kćeri koju opisuje kao marljivu suradnicu pri pomaganju sakupljanja izvora za roman. Iščitavamo važnost uloge koju je njegova kćer Anka imala za njega: *Svojoj kćeri i marljivoj suradnici Anki, koja mi je mnogo pomogla sakupljajući izvore za ovu knjigu.* (Katušić, 1987: 5). Iz citata iščitavamo i posvetu romanu upravo njoj, kćeri Anki.

Autor uvodi dokumente u roman kako bi uvjerio čitatelja u istinitost priče. Ipak, najvažniji spomenuti, stvarni događaj jest potonuće broda *Viribus unitis*. Na tom je temelju izgrađena cijela priča u čiju istinitost imamo pravo sumnjati. Naime, nigdje ne postoje zabilješke niti je dokumentirano kako je doista postojao mladi istražitelj Maksimilijan Lantina, pa se nameće sumnja na postojanje ostalih likova i istrage općenito. Ivan Katušić je izgradio fiktivnu priču za koju nema stvarne dokaze oko glavne, potvrđene povijesne činjenice o potonuću broda u pulskoj luci. Pritom je povjerenje čitatelja nastojao postići uvođenjem dokumenata, zapisa, memoara.

Ranije je u ovom radu spomenuto kako je Katušićev način pisanja romana *Admiralski stijeg*, lako mogao zbuniti prosječnog čitatelja. Tome u prilog ide i činjenica kako nemaju svi dokumenti koji se spominju u romanu stvarno pokriće. O njihovoj se ispravnosti vjerodostojnosti može samo nagađati. Stoga, u ovom romanu postoje dvije vrste dokumenata: *pravi i slabi*.

Pravi dokumenti su oni koji postoje i danas ili imamo čvrsti dokaze da su doista postojali u prošlosti. Primjerice, *pravi* dokument je knjiga *Puna je Pula*, autora Mate Balote, kojom se Katušić koristi u oblikovanju dijela svog romana. Doista, ne postoji dilema o autentičnosti i točnosti podataka koje vezujemo uz to djelo. Bilješke koje autor unosi u roman se podudaraju s podacima koji su izneseni u spomenutoj knjizi *Puna je Pula*. Objavio ju je pravim imenom Mijo Mirković pod pseudonimom Mate Balota. U tom dijelu romana saznajemo kako je Mijo Mirković odnosno Mate Balota bio gorljivi novinar koji je objavljivao članke na književnom jeziku i istarskom dijalektu. Proživio je teško djetinjstvo u kojem je bio prisiljen osjetiti strahote rata i glad. Težak život potaknuo ga je da piše o nevoljama malog čovjeka, radnika, ribara, mornara.

Još se jedna knjiga spominje u romanu, a spada pod *pravi dokument*. To je knjiga *Vecchia Austria* autora Itala Zignarellia u kojoj se spominje kako je carica "povjerila" moru svoje bisere, a koji su polagano gubili sjaj nakon nesreća koja je proživjela (Katušić, 1987: 143 str.). Ova je činjenica bitna zbog dijela romana u kojemu autor navodi bilješke svjedoka Doppimarinera; on je, naime, pokušao pronaći mjesto za potapanje Viribusovih i Kartininih bisera. Tokom vožnje brodom prisjetio se carice Jelisave (Elizabete) koja je pak navodno svoje bisere potopila u Jonsko more. Upravo je Doppimarinerovo spominjanje carice Jelisave navelo autora da u svojoj uredničkoj bilješci istakne kako je zaista u ono doba bila

rasprostranjena priča o carici Jelisavi što upravo potvrđuje Italo Zignarelli u već spomenutoj knjizi *Vecchia Austria*.

Pravim dokumentom smatra se i onaj koji opisuje sastanak talijanske ratne mornarice i pulskog Narodnog vijeća, a kojeg je objavio dr. Ante Tresić-Pavičić u splitskom *Jadranskom dnevniku*. Katušić ga donosi prevedenog na hrvatski jezik uz manje redakcijske intervencije: *Danas, 3. studenoga, na talijanskoj torpiljarki 56 AS u 13 sati (trinaest), sastali su se kapetan bojnog broda Ciano Alessandro, izaslanik Njegove Preuzvišenosti glavnog zapovjednika talijanske flote i gospoda dr Mario Krmpotić, kapetan fregate Milan Milinković, te odvjetnik dr Mirko Vratović, kao izaslanici zapovjedništva Jugoslavenske mornarice, koji pokazuju i prilažu navedeni mandat da mogu pregovarati o pitanju koje se odnosi na brodovlje i ratno stanje* (Katušić, 1987: 269 str.).

Slabim dokumentima smatram one koji danas ne postoje i ne može se sa sigurnošću reći da su ikada stvarno postojali. Spisi koji se spominju već u samom uvodu i o kojima je već nešto spomenuto primjer su *slabog dokumenta*. Na takav zaključak navodi me informacija kako ti spisi danas ne postoje. Štoviše, sam pripovjedač navodi kako je on izgubio spise. Tim činom pripovjedač dovodi čitatelja u dilemu. Spominjanje službenih dokumenata uvjerava ga u istinitost priče dok, s druge strane, nestajanje istih baca sumnju na vjerodostojnost pripovjedačevih riječi: *Pošto je mnoge odlomke iz ovog spisa trebalo dešifrirati, a neke priloge i prevesti, dugo je trebalo dok se na mom stolu našao uredan prijepis, odnosno prijevod cijelog svežnja. Bijaše to doista sretna okolnost, jer je izvornik nestao (vjerodostojno ukraden) na nesvakidašnji način u toku jednog od mojih brojnih putovanja između Pule i Zagreba. Tako su ovi spisi ostali bez svog temeljnog pokrića: pokaže li se da je materijal bilo s kojeg gledišta zanimljiv, čitalac bi mogao oprostiti moju nepažnju. Poučak: rukopise treba čuvati, osobito ako se radi o unikatima* (Katušić, 1987: 29). Dakle, riječ je o prikupljanju izvora, dešifriranju, prevođenju kako bi uopće djelo nastalo. Time se daje na znanje koliko je bio dugotrajan proces pisanja i sastavljanja i kako nimalo jednostavno nije bilo napisati ovaj roman. Iščitavam kako se priča ovjerava na temelju prijepisa jer je izvornik pronađenog rukopisa izgubljen. Ovdje se može uočiti novopovijesni i metatekstualni element. Autora nije zanimalo prikazati povijesne događaje, već je težio napisati zanimljivu priču koja nije potvrđena uvjerljivim povijesnim dokumentom (osim potapanja broda). Također, ovim se navedenim citatom pobuđuje sumnja kod čitatelja u vjerodostojnost pronađenih spisa.

Naime, očito je kako autoru nije doista važna autentičnost dokumenata koje uvrštava u roman. Oni su tu samo kako bi zabavili čitatelja, tj. priču učinili zanimljivijom. Tome u prilog ide i Goetheov citat naveden na početku knjige: *...und Lust zu fabulieren (i radost smišljanja priča)*.

Upravo ovaj element otkriva važnu razliku između povijesnog i novopovijesnog romana. Povijesni romani na povijest su gledali kroz teološku i monumentalističku prizmu. Relativizam, ironija i alegorija su im bili strani, a glavni likovi idealizirani junaci. Cilj im je bio, čitatelju predstaviti pouke koje prošlosti donosi kao učiteljica života. S druge strane, novopovijesni roman donosi novu viziju prošlosti, skeptičan je i ironičan, povijest prestaje biti učiteljica života, njeno ponavljanje negativno se odražava na pojedinca: *Ako je za autore naše tradicionalne histiografske fikcije od Šenoae do Nehajeva vrijedila Scottova paradigma utemeljena na teološkoj koncepciji povijesti i na vjeri u smislenost povijesnih zbivanja, sada se povijest općenito promatra u negativnom svjetlu, kao izvor stradanja i nesreće. Time su otvorene mogućnosti umjetničkog oblikovanja: stari žanr doživio je značajne inovacije* (Nemec, 2003: 263).

Dakle, autor ne vjeruje u ideju slijepog shvaćanja povijesti, pa niti ne teži za tim da događaje potvrđuje pravovaljanim dokumentima. On iz povijesti uzima jednu stvarnu činjenicu oko koje gradi svoju fiktivnu priču s ciljem predstavljanja interesantnog štiva. Donosi povijest u novom ruhu, preispituje je, kritizira i preinačuje prema osobnim željama. Osim unošenja dokumenata, pravih ili fiktivnih, u roman, autor se poslužio i korištenjem drugih bilježaka u tekstu. Primjerice, uredničkim napomenama, bilješkama, opaskama i citiranim fragmentima. Time, još jednom, potvrđuje svoju metatekstualnu orijentiranost.

5.2.2. Umetnute napomene, bilješke, opaske

Nadalje, nakon važnijih trenutaka u razvoju radnje, autor ubacuje i uredničke napomene, bilješke te opaske u kojima pripovjedač objašnjava razvoj situacije. Česti su upadi autorske svijesti koja se javlja u ulozi glavnog aranžera priče (Nemec, 2003: 80). Dakle, autorske intervencije prekidaju glavnu radnju i unose dinamiku i polet u pripovjedačku naraciju. Time je ostvaren osebujan pripovjedački ritam, a zainteresiranost čitatelja podignuta na višu razinu. Način pisanja obilježen uvođenjem dokumenata i drugih, manje ili više,

autentičnih isprava, podrobnije je objašnjen u prethodnom poglavlju. Ipak, nužno je podsjetiti kako uvođenje takvih elemenata daje određenu vjerodostojnost istrazi u romanu. Štoviše, predstavljanjem dokaza pred čitatelja, on biva zaintrigiran i uvučen u priču, on postaje dijelom istrage, sudjeluje i sam nagađa o eventualnom rješenju.

Primjerice, razgovor s ložačem Fišćotom prekida uredničkom bilješkom: *Bit će korisno da na ovom mjestu prekinem Lantinine bilješke o razgovoru s ložačem Fišćotom i obavijestim čitatelja kako su u toku te noći talijanski časnici-diverzanti ing. Raffaele Rossetti i dr Raffaele Paolucci prodrli u pulsku luku s prvenstvenim zadatkom da potope admiralski brod «Viribus unitis»* (Katušić, 1987: 72). Svrha je umetanja ove bilješke opisati detaljno akciju potapanja broda, a to se postiže već spomenutim umetnutim Rossetijevim memoarima.

Zanimljivo je ovdje spomenuti kako istražitelj prekida razgovor sa samim osumnjičenikom Vickom Viribusom te umeće bilješku o trojici slavnih Dalmatinaca, Nikoli Tommaseu, Milanu Begoviću i Tinu Ujeviću. U toj nam bilješci pobliže objašnjava kako su ta trojica pjesnika u svojim pjesmama spominjali tuđinske žene, naime strankinje, za kojima su žudili te ih voljeli. Isto je tako, Vicko Viribus žudio za ženama Austrijankama, Muslimankama, Mađarkinjama, Talijankama, Čehinjama. Iako je kod trojice Dalmatinskih pjesnika žudnja za tuđinkama predstavljala ljubav prema rodnom kraju, za Vicka Viribusa to nije bilo tako: *Stoga se može reći da je Vicka Viribusa oslobodio nostalgije njegov premilostivi car, koji je »snažnom desnicom« vladao velikim carstvom, gdje su se svi narodi istodobno osjećali kod kuće i u inozemstvu* (Katušić, 1987: 258). Umetanjem se ove bilješke želi pokazati Vickov odnos prema ženama koje za njega nisu predstavljale dublji smisao kao pjesnicima, one su njemu bile stvar zadovoljstva i međusobnog potpomaganja.

Nakon ispitivanja svjedoka Nina R. umetnute su *Opaske istražitelja (1918.): Iako sam u razgovoru s kancelarijskim "unterom" Ninom došao do niza korisnih podataka, koji mogu biti od bitne važnosti za ispitivanje kretanja Kontese, «časne sestre» iz tršćanskog kluba «Elegance», u časakanju nakon razgovora sam saznao da se rješenju te zagonetke mogu približiti, ako porazgovorim 1) sa starim nostromom, koga zovu Doppiomariner (dvostruki mornar), očito zbog toga što se ni danas, u proznim godinama, ne rastaje od mornarske kuke poznate pod imenom mezzomariner (polu mornara); i 2) s Tricom, raskužiteljem s admiralskog broda «Virivus unitis»“* (Katušić, 1987: 65). Iz navedenih istražiteljevih opaski

iščitavam njegovo trenutno stanje istrage te njegova razmišljanja, tj. zaključke koje postavlja nakon ispitivanja svjedoka Nina R.

Spominjem još: *Istražiteljev zapis (1918): Kopiju ovog pisma upućenog vlasniku ville «Orion», kapetanu fregate, pronašao sam u svežnju intimnih pisama gospođice Adelaide. Uputio joj ga je mladi peštanski etnolog, kojemu je bilo povjereno da ustanovi može li se odgojiteljičino ponašanje razjasniti, odnosno opravdati narodnim običajima* (Katušić, 1987: 165 str.). Navedeni je zapis umetnut prije pisma upućenom vlasniku vile *Orion*, a u njemu autor objašnjava okolnosti pronalaska pisma.

5.2.3. Citirani fragmenti

Citate i citirane fragmente, također, ubrajamo u otvorene oblike lingvističke samosvijesti. U romanu *Admiralski stijeg*, Katušić se poslužio i tim elementom u ostvarivanja metafikcijom bogatog djela. Prema Juliji Kristevi svaki je tekst sastavljen kao mozaik citata, te je zapravo asimilacija i transformacija nekog ranijeg teksta/djela (Maković, 1988: 10/11). Dakle, prirodnost je teksta u mozaiku citata i njegovoj ponovljivosti što se potvrđuje i romanom *Admiralski stijeg*.

U romanu iščitavamo umetanje stihova iz pjesme *Monstra natantia (Ploveća čudovišta)*, pjesnika Ante Tresića-Pavičića, objavljene u zbirci *Valovi misli i čuvstva*. U pjesmi se spominje ratni sukob Sjedinjenih Američkih Država i Španjolske, točnije riječ je o bombardiranju američkoga broda u kubanskoj luci Havana. Iznosim početak pjesme koja počinje pitanjima upućenim *prirodi i tajnoj rijeci sudbine*:

Otkuda izvireš? Kamo kotrljaš čovječji udes

krvavim koritom divljim kroz znojne pustoši zemlje?

K napretka cvijetu, il groznom zatoru bijesna mu roda? (Katušić, 1987: 113).

Nadalje, iznosim dio te iste pjesme u kojemu se ratni brod u tišini prirode pojavljuje kao čudovište: *Groznih iz nozdrva dim put zvijezda mrki joj suklja,*

varnice sipljuć u suton; repom željeznih šiba

utrobu mora, a pjena za njom glogoće, šumi,

strašnije neg za zmijam, što oviše Laokoona (Katušić, 1987: 114).

Ovim se citatima iz pjesme ukazuje na povijesni događaj te podsjeća na njegovu povezanost s književnošću. Također ova pjesma nije slučajno umetnuta u roman, potapanje se američkoga

broda može usporediti s potapanjem admiralskog broda *Viribus Unitis*, i jedan i drugi su brod bombardirani od strane neprijatelja.

Na početku su romana umetnute biografske bilješke iz *Hrvatske mlade lirike*. Prva se intertekstualna aluzija odnosi na biografsku bilješku Ive Andrića: *Najčudesniji Sarajlija: bez i najmanjeg turskog atavizma: nježan, bijel i bolno-tanko mirisave duše kao i oni bijeli njegovi cvjetovi što zare slatku tugu njegovih ženstveno čežnjivih snova. Odviše bez energije da bi pisao duge članke. Kratak kao prolaznost avanturističke ljubavi. Princ bez dvorca, paževa i princeza. Zimi se nadiše kavanskog zraka, da bi se u proljeće liječio dahovima razbujalih livada. Nesretan kao svi artisti. Ambiciozan. Ukratko: ima budućnost* (Katušić: 1987: 21). Ovom se biografskom bilješkom ukazuje na istinitost ujakovog brižnog i prijateljskog odnosa prema nećaku Maksimilijanu; navodeći ostale biografske bilješke koje su umetnute u *Hrvatsku mladu liriku* ukazuje na njihovu sličnost s biografskom bilješkom Maksimilijana Lantina: (...) *na sličan su način ugođene i druge bilješke* (Katušić, 1987: 21 str.). Na taj ga način ohrabruje i ukazuje na njegovu nadarenost .

U romanu su također umetnuti stihovi pjesnika Tina Ujevića te ulomak iz *Božanstvene komedije*, talijanskoga pjesnika Dante Alighieria.

5.2.4. Umetnuta pisma

U romanu iščitavamo i umetanje pisama kao otvoreni oblik lingvističke samosvijesti. Osim već spomenutog pisma don Jakova, još je jedno umetnuto pismo. Riječ je o pismu gospođe Adelaide. Naime, istražitelj je Lantina od gospođe Adelaide preuzeo bunt pisama od kojih je jedno umetnuto u roman, a iz kojega iščitavamo i erotičnost. Riječ je o pismu jednog mladog peštanskog etnologa vlasniku vile «Orion» u kojemu se opravdava Adelaideovo zadovoljavanje dječaka iz vile «Orion» upravo narodnim običajima. U pismu se spominje način uspavlivanja djevojčica i dječaka. Djevojčicama se davao napitak iz tikvica, a dječacima nije jer onda ne bi postali dobri ratnici. Zbog toga je uveden način uspavlivanja pomoću "djevojačkih usana": *dodir dječaćkog muškog ukrasa i njezinih usana koje nose san i zaborav. Tako je malo-pomalo to metaforičko, erotsko uspavlivanje – pred očima našega iskusnog etnologa – dobilo značenje upravo one radnje koja je uzburkala i uzbudila vas i gospođu barunicu, kad ste otkrili način na koji Miss Adelaide uspavljuje vaše sinove. (...) Stavljene su u ritualne okvire, taj dodir, koji je kod odraslih znak spolne intimnosti, za neke*

izraz vrhunskog egoizma i razvrata, gubi svoje negativne sodomsko-gomorske predznake i postaje dio razumljivog kolektivnog stremljenja da se sačuvaju buduća junačka pokoljenja (Katušić, 1987: 168).

6.3. Aktualizirani oblici dijegetske samosvijesti

U romanu *Admiralski stijeg* Ivana Katušića uočavam detektivsku priču i erotiku. Spomenute metatekstualne elemente ubrajamo u prikrivene ili pounutrašnjene, tj. aktualizirane oblike dijegetske samosvijesti. Aktualizirani se dijegetski oblici podudaraju sa žanrovskim obrascima pripovijedanja. U *Admiralskom stijegu* uočavamo žanrovski koktel. Takva žanrovska određenja romana u kojima čitatelj sudjeluje u otkrivanju žanra tipična su za metatekstualno orijentirane romane.

Admiralski stijeg novopovijesni je roman jer koristi povijesnu priču kao središte oko kojega gradi priču. Tome u prilog, postoji i dokumentirana građa koja ovjerava središnji događaj, potonuće broda. Odlike su novopovijesnog romana objašnjene u poglavlju *Novopovijesni roman* i zašto *Admiralski stijeg* svrstavamo u tu romanesknu vrstu.

U romanu je istaknuta je psihološka dimenzija likova za razliku od tipičnog Šenoinog povijesnog romana gdje dominiraju idealni glavni likovi: *Umjesto nacionalnih junaka, uzoritih vitezova i mudrih muževa, uglavnom subjekata povijesti koji su činili junačke pothvate, povijesni roman našeg vremena otvara svoje stranice tzv. "slabim likovima", žrtvama i objektima povijesnih zbivanja. Ako se u ulozi protagonista još i pojave "lučonoše monumentalne povijesti", kako bi to rekao Friedrich Nietzsche, njih se nastoji prikazati u svakidašnjem, ljudskom obličju, s vrlinama i manama "ljudi poput nas" dakle daleko od bilo kakve idealizacije* (Nemec, 2003: 267). U romanu su *Admiralski stijeg* nasuprot idealiziranih junaka povijesnih romana likovi sasvim obični ljudi sa svojim svakidašnjim problemima.

S druge strane, *Admiralski stijeg* možemo svrstati i u kriminalistički žanr. Jasno, opravdanja za takvu klasifikaciju kriju se u činjenici da je glavnina romana orijentirana na detektivsku priču i razrješivanje zločina. U sljedećem poglavlju podrobnije motrim detektivsku priču.

6.3.1. Detektivska priča

U romanu *Admiralski stijeg* čitatelj lako uočava elemente kriminalističkog romana i detektivske priče kao oruđa ostvarenja metafikcije. Nositelj radnje u djelu je istražitelj Maksimilijan Lantina koji vodi istragu s ciljem otkrivanja istine o potonuću broda *Viribus unitis*. Važno je spomenuti kako glavni lik, detektiv Lantina, nije idealni lik bez nedostataka, kakvi su uglavnom krasili kriminalističke i povijesne romane. On je čovjek od "krvi i mesa", njegova osobnost obogaćena je manama, pa izostaje jednoličan i besprijekoran glavni lik.

U sljedećim citatima uočavamo kako autor portretira glavnog lika u skladu s pravilima novopovijesnog romana: *Ako i nije mogao prihvatiti ocjenu da je «niškoristi», mladi i po protekciji nakalemljeni zamjenik perovođe bijaše svjestan da do tada u životu ništa ozbiljno nije ni radio ni postigao , pa se nadao da bi po rezultatima ove istrage mogao postići međunarodnu afirmaciju, što bi mu moglo poslužiti kao ulaznica u diplomaciju ili u kakav centralni organ jugoslavenske države* (Katušić, 1987: 15). *Maksimilijan Lantina, kršni sin jednog kršnog otoka nadomak kršnom dalmatinskom kopnu, počesto raskoračen kao da je pod njim nemirna paluba galije koja jezdi preko valova, uvijek dotjeran kao student diplomatske škole, u društvu neposredan i razbarušen, na seminare hrvatske književnosti dolazi s prepunim košem neugodnih pitanja, neugodnih i dubokih, pa se svi profesori svojski trude da takav lumen što duže zadrže na popisu nesvršenih sveučilištaraca* (Katušić, 1987: 19). Iščitavam kako je istražitelj Maksimilijan sasvim običan lik sa svojim životnim problemima. U njegovom se slučaju svakodnevni problemi odnose na studij i nezainteresiranost za posao koji obavlja kao perovođa.

U romanu *Admiralski stijeg* uočavam dvije detektivske priče. Prva je, već spomenuta, ona povezana s istragom Maksimilijana Lantine o sudbini broda *Viribus unitis* u pulskoj luci. Dakle, istražitelj Lantina se može odrediti kao detektiv koji vodi istragu o potapanju admiralskoga broda. Kao glavni osumnjičenik navodi se Vicko Viribus za kojeg istražitelj sumnja da je bio potpora i pomagač talijanskim diverzantima Rosettiju i Paoluccioju koji su potopili bord. Detektivske istrage koje se provode mogu biti razriješene ili nerazriješene. Lantinova je istraga o potapanju borda ostala nerazjašnjena: *Ogorčen potapanjem admiralskog brod; Lantina je bio uvjeren u krivnju talijanske mornarice: u tom smislu je vodio istragu koja nije donijela nikakve rezultate* (Katušić, 1987: 272). Naime, riječ je o tome kako je pulsko Narodno vijeće nakon sastanak s talijanskom ratnom mornaricom omogućilo

ulazak talijanskih ratnih brodova u pulsku ratnu luku; pulsko je Narodno vijeće potpisalo kapitulaciju što znači da su Talijani preuzeli vlast nad Pulom te je istražitelj Lantina bio prisiljen prekinuti daljnju istragu jer upravo Talijane krivi za potapanje broda: (...) *daljnje vođenje istrage postalo je više nego glupo, a više nego opasno za samog Maksimilijana Lantinu, koji se u kritičnom trenutku ne bi mogao legitimirati, to jest pokriti urednim ovlaštenjem pulskog, a kamoli zagrebačkog Narodnog vijeća* (Katušić, 1987: 272). Iz prethodna dva citata mogu iščitati kako je završnica istrage ostala bez pravog smisla i poante.

Uz prvu se detektivsku priču nadovezuju umetnute bilješke, izvještaji, napomene, opaske, zapisi istražitelja Maksimilijana. Izjave svjedoka se također nadovezuju na prvu detektivsku priču. Čitatelj sudjeluje u potrazi otkrivanja istine o potapanju broda te se u njemu pobuđuje osjećaj napetosti i uzbuđenja.

Druga, pak, detektivska priča predstavljena je na samom početku romana kada autor opisuje kako je došao do spisa o potonuću broda. Štoviše, autor spominje svojevrsnu istragu koja je nastupila nakon pronalaska spisa, a koju je bilo važno provesti kako bi samo djelo moglo nastati. Prije nego što je djelo nastalo prikupljali su se izvori, zatim dešifrirali i prevodili. Prvi su takvi izvori memoari Čehinje ph. dr. Merie Nabelkove-Pavlove o kojima ću više govoriti u sljedećem poglavlju.

6.3.2. Memoari i kronika

Na samom se početku romana nalaze pulski memoari Čehinje ph. dr. Merie Nabelkove-Pavlove koji svjedoče o tome kakvo je raspoloženje zavlдалo toga jutra kada je bombardiran admiralski brod. Autor navodi kako su spomenuti memoari pod nazivom *Iz mojih uspomena na Pulu (Z mych vzpominek na Pulj)* objavljeni u spomenici *Događaji u Puli 1918 (Udalosti v Pulju roku 1918)*, koju su 1920. godine u Kromerižu na Moravi objavili J. Sladeček i St. D. Todt, također austrougarski Puljani. U memoarima piše ovako: *Prvi je studenog, protiv svih očekivanja, bio najužasniji dan u Puli. Očekivali smo krunu jučerašnje proslave: dolazak brodovlja Antante. Jučer je moj muž naredio da svaki brod ispali po 21 salvu kao pozdrav. Rano je otišao na svoje radno mjesto a ja sam žurila da razgledam slavensku luku* (Katušić, 1987: 12). U memoarima je ukratko opisano stanje koje je nastalo nakon potapanja broda *Viribus Unitis*, a time se čitatelja želi uvjeriti i upozoriti na povijesnu istinitost priče.

Nakon razgovora sa svjedokom Fišcotom autor umeće uredničku bilješku unutar koje se nalaze memoari talijanskog diverzanta Raffaele Rossettija koje je posvetio Janku Vukoviću Podkapelskom. U memoarima Rossetti daje detaljan opis akcije potapanja broda »*Viribus unitis*« po satima: *Aktiviram minu i gledam na sat: točno je 4,30^h, već se nalazimo u smjeru pramca bojnog broda Viribus unitis. Lijeva kiša i šušti po mojoj kukuljici. Na lijevom boku broda je spreman, s upaljenim pozicionim «feralima», čamac za obavljanje službe; stoga napad moramo izvršiti s desne strane broda* (Katušić, 1987: 76). Dvojica su talijanskih časnika bili zaduženi za potapanje broda, to su već spomenuti Raffaele Rosetti i Raffaele Paolucci. Njih su dvojica proveli u moru na jahaćem torpedu punih sedam i pol sati zbog čega ih Maksimilijan Lanitna opisuje kao hrabre ljude: *Naime, trebalo se snaći u nepoznatom prostoru, nadvladati nepovoljnu morsku struju, svladati brojne zapreke i nepredviđene tehničke nezgode, te – što na jahaćem torpedu, a što uz njega – prevaliti više od 3 000 metara, kolika je bila udaljenost od ulaza u pulsku luku do njihova velikog cilja.*(Katušić, 1987: 78 str.). Svrha je umetanja ovih memoara ovjeriti priču o potapanju brodu stvarnosnom činjenicom da su dvojica diverzanata Raffaele Rossetti i Raffaele Paolucci potopili admiralski brod *Viribus unitis* na sidrištu pulske luke 1. studenoga 1918. godine. To se ovjeravanje postiže detaljnim opisom akcije potapanja broda *Viribus unitis* po satima.

Katušić se oblikovanju svojeg romana poslužio i kronikom Mate Balote (Mije Mirkovića) *Puna je Pula*. Ta kronika mu je pomogla u stvaranju dijela romana koji govori o dolasku delegacije Narodnog vijeća iz Zagreba u Pulu s pjesnikom i političarom Antom Tresićem Pavičićem koji je bio na čelu navedene delegacije. Autor se poslužio autentičnim svjedočenjem drugoga autora tj. pjesnika, Mate Balote, o tom vremenu i zbivanju, a sve sa svrhom stvaranja autentične priče sa što uvjerljivijim tonom: *Na posljednoj stranici prekinutih bilježaka o preslušavanju Vicka Viribus, istražitelj je napisao samo jedno geografsko ime: San Giovanni in Pelago (Sveti Ivan na Pučini). Površnom poznavaoću Istre odmah je jasno da se radi o otočiću koji se nalazi jugozapadno od Rovinja, a iz kronike ondašnjih događaja znamo da su se deset milja zapadno od tog otočića sastali predstavnici talijanske ratne mornarice i pulskog Narodnog vijeća i sklopili sporazum o funkcioniranju primirja.* (Katušić, 1987: 268). Iz kronike iščitavam da je riječ o stvarnom povijesnom vremenu i događaju kada su se sastali predstavnici talijanske ratne mornarice i pulskog Narodnog vijeća.

Štoviše, Katušić je cijeli jedan odlomak u djelu *Admiralski stijeg* napisao prema podacima iznesenim u knjizi *Puna je Pula: Bilješka o razgovoru s mornarom-novinarom Mijom Mirkovićem* (rođenim 1898. u selu Rakalj, dvadeset pet kilometara sjeveroistočno od Pulja). U dijelu tog odlomka navedeno je: *Iako Mirković djeluje kao novinar još od ljeta prošle godine, upoznao sam ga tek u veljači 1918, kada sam mu dao rukopis svoje pjesme u prozi «Na koga zijevaš, zlatna zmijo?» Vjerujem kako je moj tekst preporučio uredniku, isto kao što ne sumnjam da je njegova preporuka imala težinu, jer je on bio glavni oslonac urednika «Hrvatskoga lista»* (Katušić, 1987: 119). Iz navedenog citata iščitavam kako je Mirković, odnosno Balota pisao za Hrvatski list te bio glavni oslonac uredniku, a to je istinita činjenica, jer je nedugo zatim i on sam postao urednikom.

6.3.3. Erotika

Erotika je još jedan aktualizirani oblik dijegetske samosvijesti koji se javlja u romanu. U postmodernističkim se romanima često poseže za prikazivanjem erotike kako bi se izjednačilo čitanje i zavodjenje. U romanu romanu *Admiralski stijeg* erotika nije u prvom planu te se njome autor služi kako bi prikazao vrcav i buran ljubavni život Vicka Viribusa. Taj ljubavni život Vicka Viribusa saznajemo iz izjava svjedoka, sluškinje Lucije i njegovog suradnika Trice.

Iz svjedočenja Lucije saznajemo za vrlo intiman odnos između Vicka i gospođe Adelaide; sluškinja je Lucija vjerodostojno i detaljno opisala situaciju koja se odvijala u sobi gospođe Adelaide: *(...) quattro gamble e un culo (četiri noge i jedna guzica), kako je ona isticala a na temelju toga tko se može zakleti da se baš ono dogodilo? A Lucija je vidjela i čula sve, sve je vidjela i čula Adelaidin krik kad je Vicko Viribus «ka pravi galijot» naglo prekinuo svoj juriš i u stranu skrenuo svoju puščetinu, a »iz nje, moj lipi doktore, un grande spruzzo« htjela je reći veliki mlaz. – Signorini je bilo malo: je, je, bilo joj je malo, jer je na kraju vriskala, a kako i ne bi, kako ne bi, brigo moja... Sve sam vidla: kad je onaj galijot Vicko od nje maka, vidila sam kako joj među nogama zinula gadna rupetina, zabalila i zapinila, na sramotu svih poštenih žena i udovica.* (Katušić, 1987: 159). Autor nam time dočarava Vickov fatalan odnos prema svojoj ljubavnici gospođi Adelaide.

Iz svjedočenja Trice također saznajemo Vickov odnos prema ženama. Vicko je Tricu volio jer je bio čovjek koji zna čuvati tajnu: – *Trica nikad ništa ne vidi, nikad ništa ne čuje i ne*

govori mnogo... I zato ga volim! (Katušić, 1987: 220 str.). Trica je ipak dovoljno ispričao istražitelju o Vicku pa tako saznajemo Vickov vrckav i intiman odnos sa ženama. Riječ je o Čehinji Frau Anjički i gospođi Iloni: (...) *jer Frau Anjička nije uhvatila Vicka ni za ruke ni za noge, nije ga ni oko pasa uhvatila, nego ga je izravno zgrabila za njegov muški ponos* (Katušić, 1987: 220). (...) *Hvala, Vincenzo, hvala, Vincenzo – rekla je Ilona skidajući s haljine borove i cedrove četine. I Vickova bijela odora bijaše potpuno čista. – Kao da smo bili na korzu, a ne u gustoj šumi!* (Katušić, 1987: 223 str.). Iz navedenih citata iščitavam prije svega način na koji se žene odnose prema Vicku. Na Vicka gledaju kao na izvor zadovoljstva i užitka koje im samo on može dovoljno dobro omogućiti.

Erotika se još interpretira u dijelu romana kada istražitelj ispituje novinara Miju Mirkovića koji mu između ostalog opisuje doživljaje sa ženama: (...) *boje ženskih narodnih nošnji i marinerskih odora, zajedno s uzdasima i zagrljajima, postali bi dio života šume, sretne šume koja je listala u sjeni brodskih i tvrđavskih topova. S tako izoštenim senzibilitetima za vječno spolno, mladi je novinar promatrao naše čestite djevojke, uzorite udavače, koje su – osobito u danima preokreta – iz ovog ili onog razloga svraćale u uredništvo « Hrvatskog lista»: portetirao ih je pomno biranim izrazima* (Katušić, 1987: 120). Ovim citatom iščitavam sreću kod novinara Mije Mirkovića koja proizlazi iz promatranja čestitih te uzoritih udavača, kako ih on sam opisuje.

7. Zaključak

Admiralski stijeg Ivana Katušića primjer je novopovijesnog romana u čijem se stvaranju autor poslužio i brojnim metatekstualnim elementima koji su analizirani u radu. Pripadnost novopovijesnom romanu *Admiralski stijeg* je osigurao upotrebom povijesne činjenice kao okvira radnje u koji se ubacuju fiktivni dijelovi. Povijest se shvaća drugačije, modernije. Ona više nije *učiteljica života* već predmet sumnje i nepovjerenja. Ta je glavna odlika novopovijesnog romana vidljiva čitatelju od samoga početka. Nadalje, još jedan dokaz predstavlja izostavljanje idealnog glavnog lika kakvi su krasili povijesne romane još od Waltera Scotta, utemeljitelja povijesnog romana. Glavni likovi sada su ljudi s manama i vrlinama, neidealizirani i grešni. Takav lik je i Maksimilijan Lantina, neuspješan pjesnik i vječni student, istražitelj sudbine broda *Viribus unitis*.

Metatekstualnost je u romanu ostvarena u upotrebom otvorenih i aktualiziranih oblika, a samosvijest romana opisana je na dijegetske i lingvističke razini. Uočavamo priču u priči, ironiju i alegoriju kao elemente otvorenih oblika dijegetske samosvijesti. Autor se poslužio metatekstualnim oblikom priče u priči. Temeljna je povijesna zbiljska priča o potapanju broda *Viribus Unitis*, uspostavljena kao okvir u koju je smještena fiktivna priča o istražitelju Maksimilijanu Lantini, a koji preuzima istragu o potapanju broda. Povijesna i zbiljska priča o potapanju broda čini okvir unutar kojega je prisutno uvođenje dokumentarističke građe, utemeljene na činjenicama i fiktivnih dijelova. Dokumentaristička građa u romanu potvrđuje se kao oblik ostvarenja otvorenih oblika lingvističke samosvijesti. Riječ je o umetnutim dijelovima memoara, bilježaka, dokumenata, citiranih fragmenata, pisama pomoću kojih se priča ovjerava činjenicama. Vidljiva je upotreba raznorodne građe i kao takva, potvrđuje tehniku montaže ili montiranu igru sastavljanjem mozaika od 24 fragmenata. Unutar tih 24 fragmenata javlja se mnoštvo različitih likova i okolnosti u kojima su se našli s ciljem prikazivanja raspada jedne monarhije i uspostavljanja nove države. Aktualizirani se oblik dijegetske samosvijesti ostvaruje detektivskom pričom i erotikom. Detektivskom je pričom čitatelj uvučen u roman jer on također kao i istražitelj slaže "slagalicu" te pokušava doći do otkrivanja istine. Čitatelj u romanu ima aktivnu ulogu jer osim što je uvučen u istragu, pokušava razumjeti smisao i značenje samog romana.

Admiralski stijeg je roman napisan kao moderna proza u kojoj se metatekstualni elementi odnose na osvještavanja i približavanje povijesnog diskursa te povijesne literature. Iz toga primjećujemo određenu sumnju i nevjericu u mogućnosti prikazivanja prošlih događaja i zbivanja koje nam se ovjeravaju činjenicama umetanjem raznih metatekstualnih oblika koje sadrže individualnost svojih stvaraoca. Tako prenesene činjenice u tekst stvorena je romaneskna proza kolažnog pripovijedanja koja donosi višestruke izvore o prošlosti. Također se u takvoj prozi miješaju fikcija i fakcija, a pripovjedač mora često intervenirati u tekst svojim umetanjem opasaka, bilješaka i napomena te upozoravati na rekonstrukciju priče. Zaključujemo kako se u novopovijesnom romanu *Admiralski stijeg* fakcijom pokušava ovjeriti fikcija ili se dokumentarnom se građom nastoji ovjeriti povijesnost.

U radnji je uz analizu metatekstualnih postupaka u romanu *Admiralski stijeg* pridodana važnost njegovoj novopovijesnosti. Smatram da je neizbježno bilo ne pridodati određenu važnost novopovijesnosti jer se upravo metatekstualnim elementima ovjerava povijesna istinitost. Dakle, radnja je romana temeljena na zbiljskom, istinskom povijesnom događaju iz 1918. godine. Čitatelja se u tu istinitost priče uvjerava činjenicama odnosno umetnutim dokumentima, memoarima, kronikama, citatima te citiranim fragmentima, upravo metatekstualnim elementima.

8. Popis literature

- Guillén, C., *Književnost kao sistem*, Beograd, Nolit, 1982.
- Hutcheon, L., *A Poetics of Postmodernism. History, Theory, Fiction.*, Routledge, New York i London, 1988.
- Hutcheon, L., *Narcissistic Narrative: The Metafictional Paradoks*, Methuen, New York i London, 1983.
- Jelčić, D., *Povijest hrvatske književnosti; Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne*, Zagreb, Naklada Pavičić, 2004.
- Katušić, I., *Admiralski stijeg*, Zagreb, Znanje Zagreb, 1987.
- Kokot, A., *Metatekstualni elementi u romanima "Admiralski stijeg", "Koraljna vrata", "Svila, škare" te "Forsiranje romana reke"* : diplomski rad. Rijeka : Sveučilište, Filozofski fakultet u Rijeci, 2015.
- Maković, Z., *Intertekstualnost & intermedijalnost*, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb, 1988.
- Matanović, J., "Hrvatski novopovijesni roman (Prijedlog definicije)" u *Republika*, LI/1995, 9-10, str. 99-144.
- Milanja, C., *Hrvatski roman 1945-1990. (Nacrt moguće tipologije hrvatske romaneskne prakse)*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1996, Zagreb.
- Nemec, K., *Povijest hrvatskog romana I*, Zagreb, Znanje Zagreb, 1994.
- Nemec, K., *Povijest hrvatskog romana II; od 1900. do 1945. godine*, Zagreb, Znanje Zagreb, 1988.
- Nemec, K., *Povijest hrvatskog romana III; od 1945. do 2000.*, Zagreb, Znanje Zagreb, 2003.
- Pavletić, V., *Panorama hrvatske književnosti XX stoljeća*, Zagreb, Stvarnost Zagreb, 1965.
- Prosperov, Novak, S., *Povijest hrvatske književnosti; Od Bašćanske ploče do danas*, Zagreb, Golden marketing, 2003.
- Šicel, M., *Pregled novije hrvatske književnosti*, Zagreb, Matica Hrvatska Zagreb, 1979.
- Tadić-Šokac, S., "Metatekstualni postupci u romanu Bolja polovica hrabrosti Ivana Slamniga", *FLUMINENSIA*, god. 21 (2009) br. 2, str. 91-113, 2009.
- Waugh, P., *The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*, Methuen, London i New York, 1984.

Internetske stranice:

1. Zagrebačka slavistička škola, dostupno na: <http://www.hrvatskiplus.org/index.php>, preuzeto: 17. studenoga, 2017.
2. <https://mudri.uniri.hr/>